

יש כזה דבר, ציור שחור?

האמנית האמריקאית סאמר ויט מציגה בגלריה ברוורמן ציורים שהם, בפשטות, עבודות שחורות. אבל האם ניתן כיום לומר דבר כזה בפשטות?

13:03 26.10.2017

שאול סתר | התראות במייל



Etienne Frossard / courtesy of: צילום:

. סאמר ויט, "Grooming Vines", 2016

עולם האמנות האמריקאי סער לפני כחצי שנה בעקבות הצגת הציור "ארון פתוח" של **דנה שוץ** בביאנלה לאמנות של מוזיאון וויטני בניו יורק, ודרישתם של אמנים ופעילים להוציאו מן התערוכה ואף להשמיד אותו כליל. שוץ, ציירת אמריקאית לבנה, ציירה את "ארון פתוח" על בסיס תצלום גופתו של אמט טיל, הנער השחור בן ה-14 שהיה קורבן למעשה לינץ' אכזרי במיסיסיפי בשנת 1955. בהלווייתו של טיל התעקשה אמו שגופת בנה - שפניו הושחתו, עינו האחת נעקרה, מצחו חוצץ - תונח בארון פתוח וכך תיראה לעין כל. ואמנם הגופה צולמה והתצלום נדפס בעיתונות ונפוץ לכל עבר והיה לאחד הדימויים המרכזיים במאבק לזכויות שחורים בארצות הברית.

חצי מאה לאחר מכן, שוץ ציירה את אמט טיל מונח בארון, מנקודת מבטה של האם לדבריה, בצבעוניות גדושה וכתמיות מעובה, כך שקווי המתאר של איברי פניו מיטשטשים והם ניגרים זה לזה. עם הצגת הציור בוויטני הצטופפו לידו מפגינים וניסו להסתירו בגופם, לחסום את הגישה אליו. הם טענו כי הציור מוציא את התצלום מהקשרו, מפקיע אותו מתולדות מאבקם של השחורים והופך אותו לכלי בידיה של

אפריקאים-אמריקאים ברחבי ארצות הברית, שתועדה בעשרות סרטי ווידאו שהיו לווריאליים, שיא פעילותה של תנועת Black Lives Matter. נדמה היה כי גם באמנות, קו הגזע נמתח עד תומו – והוא מסדיר את אפשרויות היצירה ואופקי המבט משני עבריו.

התערוכה של האמנית האמריקאית ילדת אוקלהומה סאמרויט בגלריה ברוורמן בתל אביב לוקחת חלק בדיון הזה. היא אמנם לא מציגה גופים שחורים מרוצצים ולא עוסקת ישירות בהיסטוריה המוגזעת של ארצות הברית. אולם היא מתמקמת בתוך מרחב של שחורות: ארבעת הציורים גדולי הממדים שבה נעשו בשנת 2016, בעת המחאה, במרכזם עומדות דמויות אפריקאיות, הצבע השולט בהם הוא שחור. אלו, בפשטות, עבודות שחורות. אבל האם ניתן היום לומר דבר כזה בפשטות?

העבודות של ויט נראות בתחילה כשטיחייקיר גדולים התלויים בקפידה ומשתלשלים לאורכם ולרוחבם של קירות הגלריה. אולם למעשה אלה ציורים שנעשו בטכניקה מיוחדת: לחיצת צבעי אקריליק דרך סבכות תיל צפופות שבהתנגשותם יוצרים משטחי ציור רציפים. זהו ציור שנעשה במהופך: לא הטבעה או רישום על משטח ריק (לבן), אלא התמצקות צבע שהיא עצמה הופכת למשטח (רווי, "שחור"). הדבר מקנה לעבודות נופך אקספרסיבי ודרמטי. אלה עבודות נרטיביות: סצינות מחיי קהילה עתיקה, מיתית, נשית. שיירה של מכללות חיים, הנושאות על ראשן כדים ושקים; מארג צפוף של נשים מפורקות גוף, שמקטעי איבריהן נכרכים זה בזה; אשה בודדה שסורקת את שיערה החוטי הארוך; ואינספור מגפיים צבאיים המונחים בזוויות שונות זה ליד זה. כך מתקבצים הציורים הללו לסדרה שנעה מן הקבוצה ליחידה, לריבוי האיברים, לאיבר האחד המשוכפל. יחד, זוהי אנטומיה של הפיכה לציבור, לקהל, לקולקטיב נשי; או להיפך: של התפרקותו של הקולקטיב לאיבר מקוטע החוזר על עצמו. שם התערוכה הוא "מתכת אצילה", ו"המתכת האצילה מתפקדת כמטאפורה לעוצמה של אותה קהילת נשים", כתוב בדף התערוכה. ייתכן. אבל ייתכן גם שהמתכת האצילה – לא מתרבת, עמידה בפני חמצון – היא כאן שם אירוני לתערוכה שכולה בסימן העירוב וההיפוך: הגברים נהפכים לנשים, הנשים מתערבבות זו בזו עד ללא הכר, הדמות נמהלת ברקע, והכתם הוא משטח הציור.



Etienne Frossard / courtesy of צילום:

מתוך התערוכה

האם אלה נשים שחורות? העבודות של ויט שואבות מהפרימיטיביזם האירופי: מהדמויות החתוכות של פיקאסו, מקרעי הגופים של מאטיס. ציורים אלו גם נקשרים לאקספרסיוניזם האמריקאי, ובמובהק לעבודות של בסקויאט. אבל לפני שהיא מואשמת בהפניית מבט חיכוני על השחור, או בניסוסו לצרכיה, פונה ויט לכיוון אחר: השחור אצלה איננו האובייקט – למבט, לציור, לדיעה, לחיקוי, להתענגות – אלא הוא בה במידה המצע, המשטח, כר הפעולה, התחום. בכך היא שונה מדנה שוץ: היא לא מציירת דמות שחורה, המייצגת את ההיסטוריה השחורה ומתבחנת על פני הרקע הלבן – של הציור, של מסורתו ותולדותיו. היא משחירה את מעשה הציור שלה, יוצרת מחדש את מצעו, מעבה אותו בצבע; מציירת שחורות. האם בכך מערימה ויט על קו הגזע באמנות האמריקאית, על הפרדותו המתקשחות? או שאולי היא מציגה פן נוסף של הציור הלבן המתאווה אל השחור, הפעם כדמות הציור עצמו? זו שאלה שנותרת פתוחה.

הטכניקה הציורית שלה חורגת מתוואי הציור על המשטח הלבן, הריק; ולכך משמעות שאיננה טכנית בלבד. אבל העבודות נותרות יציבות, מסודרות, מחושבות, יפות במובן מרצה, מעוגל. בצבעיהן העזים, בקוויהן החדים, הן מוגשות במסירות לעין. וגם אם אין זו עין לבנה



Etienne Frossard / courtesy of צילום: